

Ministero dell'istruzione e del merito
DRŽAVNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE

Izberi eno izmed predlaganih nalog!

TIPOLOGIJA A – ANALIZA SLOVENSKEGA LITERARNEGA BESEDILA

NALOGA A1

Tone Pavček, Pot, v: Pesmi štirih, Slovenski knjižni zavod, Ljubljana, 1953, str. 110.

Polje, polje v mladem soncu
in prek polja ozka gaz.
Med visokim klasjem greva
po tej gazi ti in jaz.

Ti ne veš in jaz ne slutim,
kam ta tiha pot pelja;
daleč? blizu? morda naju
noč zagrne in temà?

Ah ne boj se. Nama sveča
sanj svetila bo v temi.
Vso to pot in prav do konca,
ko ob smrti dogori.

In takrat bo prazno polje
in takrat bo znana gaz,
saj jo v hipu bova drugič
prehodila ti in jaz.

Tone Pavček (1928 – 2011), pesnik, prevajalec, urednik. V javnost je stopil skupaj s Cirilom Zlobcem, Janezom Menartom in Kajetanom Kovičem leta 1953, ko je izšla njihova skupna zbirka *Pesmi štirih*. Zbirka je pomenila premik iz socialnega realizma v intimizem, pri čemer je ohranila tradicionalno obliko in pa »tematiko posameznika, ki je s svojo idealno resnico v sporu s stvarnostjo« (J. Kos).

Razumevanje in analiza besedila

Odgovoriš lahko po točkah ali pa ustvariš enotno besedilo, ki naj obsega odgovore na vsa predlagana vprašanja.

1. Pesem pozorno preberi in s svojimi besedami izrazi njeno vsebino.
2. Na koga misli pesnik, ko v četrtem verzu prve kitice pravi »ti in jaz«?
3. Nekatere značilnosti poti, o kateri poje pesem, pesnik opiše s prisposodobami. Naštej jih vsaj tri!
4. Kako je po pesnikovem mnenju mogoče premagati strah pred »nočjo« in »temo«?
5. Razloži smisel zadnje kitice.
6. Kako bi označil/a oblikovne značilnosti pesmi?

Interpretacija

Predstavi svojo osebno interpretacijo pesmi in jo umesti v širši okvir povojne slovenske poezije. Pri tem izhajaj iz svojega znanja in morebitnih drugih literarnih besedil, s katerimi si se srečal/a v teku svojega dosedanjega šolanja.

Ministero dell'istruzione e del merito

NALOGA A2

Lojze Kovačič, *Beg*, v: *Beg. Slovenske novele petdesetih let*, MK, Ljubljana 1972, str. 94 – 95.

Lojze Kovačič (1928 – 2004) je v slovensko literaturo stopil v petdesetih letih 20. stoletja kot eden od pisateljev, ki so se od socialnega realizma začeli pomikati k eksistencializmu, od zanimanja za skupno k zanimanju za posameznikovo usodo. V noveli *Beg*, ki je bila prvič objavljena v reviji *Beseda* leta 1956, v prvi osebi opisuje mladega Boruta Nejčiča, v katerega se zaljubi neko dekle, ki ji je ime Gita. Dogajanje je postavljeno v Ljubljano v čas med letoma 1948 in 1955.

Po kosilu, ko smo zadremali v gozdu, je Borut legel na jaso in Gita je takoj vstala in šla po stezici na strmino nabirat cvetje. Hodila je nad jaso kot okrog ognja in ga skrivaj motrila. Bil je res lep fant takrat: visok, črn, postaven, in ko je tako ležal ... no, tedaj je bil res pravi ideal za dekleta. Zvečer, ko smo se vračali, sta imela isto pot do prekopa. Spremil jo je domov.

Gita se ga je oklenila kot polip. Bil je hladen do nje, prav toliko kot je bilo potrebno, da mu je bila poslušna, dober toliko, da mu je verjela in bi šla zanj v ogenj, in brezoseben do ljudi, da ga je spoštovala. Vsak dan mu je kupovala cigarete, mu poklanjala kakšne malenkosti v trakcih in ga obsipavala z njimi, samo da mu ne bi prišlo kaj drugega na misel razen nje.

Sem in tja sta prišla, da si ogledata moje revije. Borut Nejčič je bil kot prerojen, miren, molčeč, samozavesten. To mi je po eni strani ugajalo. Dekle pa se me je nekoliko balo, ne vem zakaj. Ali pa je bila ljubosumna. Sedela sta na postelji in Gita se je stiskala k njemu, kot bi hotela zlesti vanj. Po njenih očeh, po tem, kako mu je božala lase, kakšen obraz je imela v trenutku, sem videl, da mu je vdana na smrt. Ko sem risal, sta se za mojim hrbtom poljubovala, objemala, šepetala ... – Neznosen položaj!

Pohajala sta skupaj v kinematografe, gledališča in v njeno sobico. Stanovala je v nekem nedodelanem samskem bloku. Neki večer jo je hotel pritihotapiti k sebi, toda mati, ki je stala pri oknu, ga je videla, kako je šel z dekletom ob prekopu. Zagnala je hrup, se postavila med vrata in ga ni hotela spustiti z njo v stanovanje. Zmerjala je dekletu z vlačugo, s kačo, vsa zloba in ves srd ji je privrel na dan. Nejčič je hotel odriniti mater od vrat in Gita mu je pomagala. Mati je zaklicala na pomoč in ljudje iz cele hiše so se začeli zbirati po stopnišču, ga kregati in obsojati. Pahnili so mater v kuhinjo, da je padla in se ranila. Tedaj je prišel od zgoraj neki železniški uradnik, ki je bil nedolgo tega izpuščen iz zapora, ker je sedel zaradi informbiroja. Hotel je nagnati Nejčiča, toda Nejčič je izzivalno zaklical: »Informbirojevec mi že ne bo ukazoval!« – Tega res ne bi smel reči. – »Pes«, je rekel oni železničar in ga začel tepsti, medtem ko si je Borut zakrival glavo z laktmi in tiho stokal, Gita pa onega udrihala s pestmi po obrazu, toda železničar tega sploh ni čutil, tako je bil razjarjen na fanta. Mati je ta čas sedela na stolu, sosede so ji močile glavo, jo obvezovale. Železničar ga je izpustil in mu rekel, da ima za zdaj zadosti. Borut se je umaknil k vratom in vpil, da ga bo tožil. »Informbirojevec me že ne bo tepel!« Železničar se je umaknil k vodovodu, malo preplašen, in dejal tiho: »Kar daj! Ti ljubček si še neumen in imaš šanse!« Borut se je zasmel in mu rekel: »Si se prestrašil, kaj?« Potem ga je hotel pretepsti še neki moški iz pritličja, bivši domobranec, pravi hrust. Borut pa je prijel Gito za roko, pristopil k materi, se trudno in prizaneljivo nasmehnil, jo spoštljivo poljubil na čelo in rekel: »Zbogom, mama!« Nato jo je poljubila še Gita in potem sta šla.

Razumevanje in analiza besedila

Odgovoriš lahko po točkah ali pa ustvariš enotno besedilo, ki naj obsega odgovore na vsa predlagana vprašanja.

1. Pozorno preberi odlomek in ga s svojimi besedami povzemi!
2. Pri opisu ljubezni med Borutom in Gino je avtor kritičen. Kaj ga moti pri Borutu, kaj pri Gini, kaj pri obeh?
3. Kaj hoče Borut Nejčič doseči, ko se skuša pred železničarjem braniti s stavkom: »Informbirojevec mi že ne bo ukazoval!«
4. Proti koncu odlomka nastopi še ena oseba, ki jo bremeni zgodovinska krivda. Kdo je to?
5. Kakšne vrste človek je v pripovedovalčevih očeh Borut Nejčič?

Ministero dell'istruzione e del merito

Interpretacija

Opiši misli in občutke, ki jih je v tebi vzbudilo branje odlomka o Borutu Nejčiču. Odlomek nato umesti v slovensko povojno prozo ter navedi njene glavne teme in glavne poteze njenega stilnega razvoja. Pri tem izhajaj iz svojega znanja in morebitnih primerjav z drugimi literarnimi besedili, s katerimi si se srečal/a v teku svojega dosedanjega šolanja.

TIPOLOGIJA B – ANALIZA IN TVORBA RAZPRAVLJALNEGA BESEDILA

NALOGA B1

Giorgio Banchig, Benečija. Ko se mala in velika zgodovina srečata, Most, Čedad 2013, str. 280.

Avgusta 1933 je Benito Mussolini osebno posegel na versko področje Beneške Slovenije in prepovedal slovenski jezik v cerkvi. Ukrep je zadel v srce slovensko skupnost in njene duhovnike, saj je imel namen prekiniti tisočletno tradicijo, ki je vtisnila pečat duši in kulturi ljudi in so jo spoštovale vse vlade, ki so se dotlej zvrstile na tistem področju.

Duče je izvedel ta ukrep, ker so slovenski duhovniki Špietarske župnije nameravali ponatisniti slovenski »Katoliški katekizem«, ki so ga bili izdali v Gorici leta 1928 s pristankom videnskega nadškofa msgr. Giuseppeja Nogare (1928 – 1956) in z imprimaturjem* goriškega nadškofa msgr. Frančiška Borgie Sedeja ter generalnega vikarja videnske nadškofije msgr. Luigija Quargnassija.

Slovenski duhovniki so se odločili za ponatis med sestankom, ki so ga imeli 18. julija 1933, to odločitev pa je nemudoma sporočil orožnikom eden izmed navzočih duhovnikov, ki je simpatiziral s fašizmom. Osvadba je iz Špietra brž odmevala na videnski prefekturi in od tam prišla na ministrstvo za notranje zadeve kot sporočilo, ki ga je poslal 3. avgusta prefekt Temistocle Testa.

Z obratno pošto je 7. avgusta prefekt prejel sledečo direktivo: »N.E.** ministrski predsednik /.../ želi, da V.E.** energično nastopi nasproti duhovnikom, ki ne kažejo zadostne vključenosti v svoje dolžnosti do države in do režima, in naj ne bo dovoljen ponatis slovenskega katekizma, še več, če je ta katekizem v obtoku, naj se zaseže.«

S tem diktatom v roki je prefekt obiskal nadškofa msgr. Giuseppeja Nogar, ki je 10. avgusta poročal vatikanskemu državnemu tajništvu kakor sledi: »Včeraj je znova prišel N.E.** prefekt in mi rekel, da ima neposredno od dučaja ukaz, naj zaseže izvode slovenskega katekizma, ki bi bile še v obtoku, in naj ukaže pridigati samo v italijanščini. To pa zaradi dveh razlogov, ki sem jih tudi sam že navedel: da je nesmisel še naprej vztrajati pri rabi slovenskega jezika po vaseh, ki so od leta 1866 priključene Italiji; in ker dejansko italijanski jezik razumejo vsi, razen redkih izjem /.../«

* imprimatur = odobritev za tisk ** N.E. – V.E. = Njegova ekscelenca – Vaša ekscelenca

Razumevanje in analiza

Odgovoriš lahko po točkah ali pa ustvariš enotno besedilo, ki naj obsega odgovore na vsa predlagana vprašanja.

1. Kateri ukrep italijanske vlade je leta 1933 prizadel Beneške Slovence in kateri je bil povod za njegovo sprejetje?
2. Zakaj je bil po oceni avtorja tega odlomka ta ukrep tako hud?
3. Kako je mogoče, da je le dobra dva tedna po sklepu slovenskih duhovnikov, da ponatisnejo slovenski katekizem, vlada že izdala navodilo o njegovi prepovedi?
4. Navedi besede, s katerimi je ministrski predsednik Mussolini označil duhovnike, ki so se zavzemali za ponatis slovenskega katekizma!
5. S katerima dvema razlogoma je videnski nadškof Nogara utemeljil prepoved slovenskega katekizma v pismu vatikanskemu državnemu tajništvu?

Ministero dell'istruzione e del merito

Tvorba besedila

Problematiko, ki jo opisuje pričujoči odlomek, dopolni s svojim vedenjem o Slovencih pod Italijo za časa fašizma ter jo nato postavi v okvir evropskega dogajanja med prvo in drugo svetovno vojno, posebno z ozirom na vzpon totalitarizmov. Izoblikuj besedilo, v katerem bodo stališča in argumentiranje povezani v koherentno celoto.

NALOGA B2

Igor Bahovec, *Skupnosti: teorije, oblike, pomeni*, Sophia, Ljubljana 2006, str. 249 – 250.

Sodobne družbe so družbe v prehodu. Analize družbeno-kulturnih razmer sveta, posebej Zahoda, kažejo, da smo v obdobju zelo velikih sprememb, ki segajo na vse ravni sodobnih družb. Pri tem ne gre za prehod, katerega usmerjenost je vnaprej bolj ali manj predvidena – kot je bila denimo predvidena v ideologijah moderne dobe –, temveč za odprto spreminjanje, katerega rezultat še ni znan, čeprav se kažejo nekateri možni scenariji. Več avtorjev prepoznava naslednje tri prevladujoče smeri razvoja: relativistično (postmoderni relativizem), fundamentalistično (razsvetljenski ali racionalni fundamentalizem, religiozni fundamentalizem) in dialoško (medkulturni, medreligiozni in drugi dialogi), vendar sta prvi dve prevladujoči. Glede na to in glede na postmoderne značilnosti zahodne kulture nedvomno drži, da obstajajo mnoge ambivalentnosti, da so razpotja velika. Veliko procesov kaže, da je osnovni problem sodobnega časa vprašanje kulturnih osnov človekovega so-obstoja. Pomemben del Zahoda doživlja krizo duha in krizo smisla, ki se izražata tudi v pojavih družbene anomalije, osamljenosti in indiferentnosti do drugega.

Nobelovec Elie Wiesel (1998) denimo poudarja, da je večina ljudi postala brezbriznih, da drugih ne vidijo in »do drugih nič ne čutijo«, da se resignirano umikajo v svoj svet. Ne le da so ti ljudje »obkroženi z veliko praznino, dejansko so z njo napolnjeni«. Četudi glede tega po eni strani niso sprejemljivi pogledi znanstveno-tehnoloških optimistov, je po drugi strani treba zavrniti poglede kulturnih pesimistov. Rešitev je po Wieslu v skupnostih, ki jim ljudje dajemo plemenitost in človeški smisel, v skupnostih, v katerih se izraža »solidarnost s šibkimi, preganjanimi, osamljenimi, bolnimi in obupanimi«.

Menimo, da je Wieslov opis izvora stisk Zahoda – obstoj velike praznine, ki je posledica brezbriznosti do drugega – treba povezati s prevladujočo kulturo atomizirajočega individualizma kot tudi s pomanjkanjem upanja v prihodnost. Kriza medčloveških odnosov in kriza smisla sta povezani – in njen neločljiv spremljevalec je nezmožnost resnično kvalitetne, globoke in trdne orientacije življenja. Postmoderno slavljenje fluidnosti, kratkotrajnosti ali normaliziranje obstoječega stanja in odvrčanje od spraševanja o smislu se v tem pogledu izkažejo za neprimeren in nezadosten odgovor.

Razumevanje in analiza

Odgovoriš lahko po točkah ali pa ustvariš enotno besedilo, ki naj obsega odgovore na vsa predlagana vprašanja.

1. Obnovi vsebino odlomka in iz njega izlušči avtorjevo glavno tezo!
2. Katera je v primerjavi s predvidevanji ideologij moderne dobe značilnost današnjega obdobja »velikih sprememb«?
3. Kaj pa je o sodobni družbi poudarjal Nobelovec Elie Wiesel in kje je on videl rešitev?
4. Od kod po Wieslovem mnenju izhaja na Zahodu »obstoj velike praznine«?
5. Je po mnenju avtorja tega odlomka sprijaznjenje z obstoječim stanjem, s »fluidnostjo« in »kratkotrajnostjo« vsega ustrezen odgovor na krizo Zahoda?

Tvorba besedila

Po mnenju sociologa Igorja Bahovca je »zahodna« civilizacija danes v krizi, razlog zanjo pa razpad skupnosti in posledično zmagoslavje individualizma. Na podlagi svojega poznavanja razmer v svetu in svojih opažanj razmišljaj o utemeljenosti Bahovčevih trditev ter se z njimi soočaj. Oblikuj koherentno in povezano razpravljalno besedilo ter v njem predstavi svoje mnenje o obravnavanem vprašanju.

Ministero dell'istruzione e del merito

NALOGA B3

Gian Paolo Terravecchia, *Uomo e intelligenza artificiale: le prossime sfide dell'onlife* (Človek in umetna inteligenca: »onlife«, izzivi bližnje prihodnosti), intervju z Lucianom Floridijem, v: *La ricerca*, št. 18, september 2020.

Gian Paolo Terravecchia: »Veliko govorimo o *smartphonu*, o *smartwatchu*, o pametnih sistemih; skratka, vprašanje umetne inteligence je osnovnega pomena, če hočemo razumeti svet, v katerem živimo. Koliko so t.i. 'inteligentni stroji' dejansko inteligentni? Predvsem pa, ali bo njihova čedalje večja inteligentnost prispevala k temu, da bomo ljude razvili nove oblike odgovornosti?«

Luciano Floridi: »Umetna inteligenca (UI) je oksimoron.¹ Vse, kar je res inteligentno, ni nikoli umetno in vse, ker je umetno, ni nikoli inteligentno. Resnica je naslednja: po zaslugi izrednih izumov in odkritij, prefinjenih statističnih tehnik, strmega padca stroškov računalniške obdelave ter neizmerne količine podatkov, ki jih imamo danes na razpolago, smo prvič v zgodovini človeštva uspeli v industrijskem merilu izdelati stroje, ki so zmožni uspešno reševati probleme, ne da bi morali sami biti inteligentni. Ravno ta ločitev predstavlja resnično revolucijo. Moj pametni telefon igra šah kot pravi šampion, ima pa inteligenco hladilnika moje stare mame. Ta epohalna ločitev med zmožnostjo uspešne akcije v svetu (angleščina tu s pridom uporablja besedo *agency*) na eni strani in inteligentnostjo kot pogojem omenjene uspešnosti na drugi je odprla vrata UI. Z besedami von Clausewitza: UI je nadaljevanje človekove inteligence z neumnimi sredstvi. Govorimo o UI in drugih stvareh kot o *machine learning*, ker nam še manjka pravi izraz za poimenovanje te ločitve. Edina *agency*, ki smo jo kdaj poznali, je bila vedno nekoliko inteligentna, ker je vsaj tista našega psa. Danes, ko razpolagamo z *agency*, ki je povsem umetna, je naravno, da jo antropomorfiziramo. Mislim pa, da se bomo v bodoče na to navadili. In ko bomo rekli »*smart*«, »*deep*«, »*learning*«, bo kot da bi rekli »sonce vzhaja«: dobro namreč vemo, da sonce nikamor ne gre, in da enostavno uporabljamo ustaljeni način izražanja, ki nikogar ne zavede. Ostaja pa tveganje, na katerega želim posebej opozoriti. Ravno kar sem omenil nekaj dejavnikov, ki so pripomogli in ki bodo še pripomogli k uveljavitvi UI. Uspeh UI pa je odvisen tudi od neke druge spremembe, ki je v teku. Živimo namreč vedno bolj *onlife*² in v informacijskem prostoru. To je *habitat*, v katerem sta software in UI doma. Pravi domorodci so algoritmi, in ne mi, ki bomo vedno ostali dvoživke, povezane s fizičnim in analognim svetom. Pomislimo le na priporočila na platformah. Vse je že digitalno in digitalni agenti z lahkoto obdelujejo digitalne podatke, dejanja, stanja, ter nam tako sugerirajo naslednji film, ki bi nam utegnil biti všeč. Vse to ne predstavlja nobenega problema, nasprotno, gre za prednost. Nevarnost tiči v tem, da svet prilagajamo po merilu UI z namenom, da le-tej omogočimo boljše delovanje. Pomislimo le na sedanjo razpravo o tem, kako spremeniti arhitekturo cest, prometa in mest, zato da zagotovimo uspeh avtomobilom brez šoferja. Kolikor bolj je svet »prijazen« (*friendly*) do digitalne tehnologije, toliko boljše le-ta deluje in toliko bolj bomo izpostavljeni skušnjavi, da bi svet naredili še bolj *friendly*. Na koncu se bomo znašli v položaju, ko se bomo morali mi prilagoditi našim tehnologijam, in ne narobe. To pa bi bila katastrofa /.../«

Razumevanje in analiza

Odgovoriš lahko po točkah ali pa ustvariš enotno besedilo, ki naj obsega odgovore na vsa predlagana vprašanja.

1. Obnovi zgornje besedilo v njegovih bistvenih vsebinskih poudarkih.
2. Iz katerega razloga avtor trdi, da »moj pametni telefon igra šah kot pravi šampion, ima pa inteligenco hladilnika moje stare mame?«
3. Po mnenju Luciana Floridija nevarnost tiči v tem, da svet prilagajamo merilom UI z namenom, da le-tej omogočimo boljše delovanje. Na katerih osnovah sloni ta avtorjeva trditev?

¹ Besedna figura, zveza dveh izključujočih se pojmov oz. pojmov, ki sta v močnem medsebojnem nasprotju.

² Spletni slovar *Treccani* takole opredeljuje izraz *onlife*: »avtorski neologizem, ki ga je ustvaril italijanski filozof Luciano Floridi na osnovi izrazov *online* ('na zvezi') in *offline* ('brez povezave')«: *onlife* je torej to, kar se sicer dogaja v realnem življenju, a ko ostajamo obenem povezani z interaktivnimi aparaturami (*on + life*).

Ministero dell'istruzione e del merito

4. Katere so po avtorjevem mnenju posledice dejstva, da živimo vedno bolj onlife ter v informacijskem prostoru?

Tvorba besedila

Avtor trdi, da je »umetna inteligenca (UI) oksimoron. Vse, kar je res inteligentno, ni nikoli umetno in vse, kar je umetno, ni nikoli inteligentno.« Na osnovi svojega študija in osebnega znanja izrazi svoja stališča do teh trditev ter se pri tem zaustavi pri razlikah med človeško in umetno inteligenco. Oblikuj razpravljalno besedilo, v katerem bodo teze in argumentacija povezane v koherentno celoto.

TIPOLOGIJA C – KRITIČNO POJASNJEVALNO RAZMIŠLJANJE O AKTUALNI TEMI

NALOGA C1

Dacia Maraini, *Solo la scuola può salvarci dagli orribili femminicidi* (Le šola nas lahko ubrani pred grozljivimi femicidi), v: »Corriere della Sera«, 30. junija 2015, ponatis v: *La scuola ci salverà*, Solferino, Milano, 2021, str. 48-49.

«Preveč je napovedanih smrti, preveč je žensk, ki jih puščamo same, obupane, brez varstva, prepuščene smrti. Mnoge prijavijo tistega, ki jih ubije, velikokrat zaradi pretepanja in ponavljajočih se groženj. Zgleda pa, kot da smo pred stalnim pobijanjem žensk vsi slepi, gluhi in nemi.

Vzemimo primer Loredane Colucci, ki jo je bivši mož v navzočnosti doraščajoče hčerke ubil s šestimi sunki noža. Mož je po dolgotrajnem maltretiranju skušal ženo zadaviti. Ona ga je prijavila in mož je bil zaprt. A po nekaj mesecih je bil izpuščen iz zapora in je takoj začel žensko zopet gnjaviti. Nastopila je nova prijava in možu je bila izdana prepoved, da se približa ženini hiši. Toda, zanimivo, po dvajsetih dneh je bila tudi ta prepoved preklicana. Dovolj je bila ena sama ženina nepazljivost in mož je vstopil v hišo in ženo ubil pred hčerko. Naslednji dan je bila vsa četrta na cesti in objokovala velikodušno žensko, neumorno delavko in ljubeznivo mater, ki je umrla pri samih enainštiridesetih letih po roki tistega, ki je trdil, da jo ljubi.

Takšnih primerov je več kot dvesto na leto, kar pomeni eden vsaka dva dneva. Skoraj vedno gre za napovedane smrti. Jaz pa pravim: če se politiku, ki je predmet groženj, takoj dodelijo varnostniki, zakaj so potemtakem ženske, ki jim grozijo s smrtjo, prepuščene svojim rabljem? /.../

Preveč je moških, ki so še vedno ujetniki prepričanja, da ljubezen implicira posestvanje ljubljene osebe, in so obsedeni s potrebo, da manipulirajo s tistim, kar pojmujejo kot lastno neodtujljivo lastnino. Vsak izraz avtonomije razumejo kot žalitev, ki jo je treba kaznovati s krvjo.

Lepa in pogumna oddaja *Chi l'ha visto?*, ki jo vodi Federica Sciarelli, vsak teden prinaša tovrstna pričevanja. Sodstvo se zdi omahljivo in pristransko. Z ozirom na napovedane zločine se sodniki proglasijo za nemočne in majejo z glavo. Dejstvo je, da se ljubosumje, posestvanje, udarci, prepovedi, brutalnost v družini pogosto pojmujejo kot nekaj normalnega. Toda ni dovolj. Nujno je potrebno že od osnovnih šol dalje učiti, da je vsako posestvanje suženjstvo, suženjstvo pa zločin.«

Potem ko si prebral/a in analiziral/a članek Dacie Maraini, predstavi svoje stališča in se s kritičnim pristopom sooči s tezami, ki jih vsebuje besedilo. Svoje razmišljanje smeš razdeliti na odstavke s smiselno izbranimi mednaslovi in mu dati skupen naslov, ki naj na sintetičen način povzame njegovo vsebino.

NALOGA C2

Wisława Szymborska, *Il poeta e il mondo* (Poet in svet), v: *Vista con granello di sabbia. Poesie 1957-1993*, uredil Pietro Marchesani, Adelphi, Milano, 1998, str. 15-17.

»/.../ navdih ni izključni privilegij pesnikov ali umetnikov na splošno. Vedno so bili, so in bodo posamezniki, ki jih obiskuje navdih. To so vsi tisti, ki zavestno izberejo določen poklic in ga opravljajo s strastjo in fantazijo. So taki zdravniki, taki pedagogji, taki vrtnarji in na stotine drugih poklicev. Delo jim je nenehna pustolovščina,

Ministero dell'istruzione e del merito

če so le zmožni v njem uzreti vedno nove izzive. Kljub težavam in porazom jih radovednost ne zapusti. Iz vsakega rešenega problema se jim rodi roj novih vprašanj. Navdih, karkoli že to je, se rodi iz nenehnega »ne vem«.

Takih ljudi ni prav veliko. Večina prebivalcev na tej zemlji dela, da je preskrbljena za življenje, dela zato, ker pač mora. Dela ne izbere iz lastnega nagiba, ampak izbiro namesto nje opravijo življenjske okoliščine. Delo, ki ni predmet ljubezni, ki dolgočasi, ki ga cenimo samo zato, ker vsekakor ni dostopno vsem, je ena največjih nesreč, ki lahko doleti človeka. In nič ne kaže, da bodo naslednja stoletja na tem področju prinesla kakšno srečno spremembo. /.../

Zato pa izredno cenim dve besedici: »ne vem«. Sta majhni, a imata krila. Ti dve besedi širita naše življenje v prostore, ki so v nas samih, in v prostore, v katerih lebdi naša majcena Zemlja. Ako bi si Isaak Newton ne bil rekel »ne vem«, bi bila jabolka na vrtu padla pred njegovimi očmi kot padajo zrna toče in on bi se v najboljšem primeru sklonil, jih pobral in z užitkom pojedel. Ako bi si moja sorojakinja Maria Skłodowska Curie ne bila rekla, »ne vem«, bi bila gotovo postala profesorica kemije v kakem konviktu za gospodične iz dobrih družin in bi svoje življenje preživela z opravljanjem te sicer povsem poštene dejavnosti. Toda ponavljala si je, »ne vem«, in prav te besede so jo kar dvakrat popeljale v Stockholm, kjer Nobelovo nagrado podeljujejo ljudem nemirnega duha in večnim iskalcem.»

V svojem govoru, ki ga je ob prejemu Nobelove nagrade za literaturo imela v Stockholmu leta 1996, poljska pesnica Wisława Szymborska (1923 – 2012) poje hvalnico poklicem, ki zahtevajo '*strast in fantazijo*': soglašaj z njenim razmišljanjem? Kakšno vrednost imata zate navdih in raziskovanje in kakšno vlogo misliš, da utegneta imeti za tvoje bodoče delovne načrte? Predstavi svoje stališče. Svoje razmišljanje smeš razdeliti na odstavke s smiselno izbranimi mednaslovi in mu dati skupen naslov, ki naj na sintetičen način povzame njeno vsebino.

Pisanje naloge traja največ 6 ur.

Dovoljena je uporaba slovarja in pravopisa.

Nihče ne sme zapustiti šolskega poslopja pred iztekom 3 ur od narekovanja naloge.

Ministero dell'istruzione e del merito

ESAME DI STATO CONCLUSIVO DEL SECONDO CICLO DI ISTRUZIONE

PROVA DI ITALIANO

**Testo in lingua italiana delle tipologie comuni alle corrispondenti tracce in lingua slovena.
Svolgi la prova, scegliendo tra una delle seguenti proposte.**

TIPOLOGIA B – ANALISI E PRODUZIONE DI UN TESTO ARGOMENTATIVO

PROPOSTA B3

Testo tratto da **Gian Paolo Terravecchia**: *Uomo e intelligenza artificiale: le prossime sfide dell'onlife*, intervista a Luciano Floridi in *La ricerca*, n. 18 - settembre 2020.

Gian Paolo Terravecchia: «Si parla tanto di *smartphone*, di *smartwatch*, di sistemi intelligenti, insomma il tema dell'intelligenza artificiale è fondamentale per capire il mondo in cui viviamo. Quanto sono intelligenti le così dette "macchine intelligenti"? Soprattutto, la loro crescente intelligenza creerà in noi nuove forme di responsabilità?»

Luciano Floridi: «L'Intelligenza Artificiale (IA) è un ossimoro³. Tutto ciò che è veramente intelligente non è mai artificiale e tutto ciò che è artificiale non è mai intelligente. La verità è che grazie a straordinarie invenzioni e scoperte, a sofisticate tecniche statistiche, al crollo del costo della computazione e all'immensa quantità di dati disponibili, oggi, per la prima volta nella storia dell'umanità, siamo riusciti a realizzare su scala industriale artefatti in grado di risolvere problemi o svolgere compiti con successo, senza la necessità di essere intelligenti. Questo scollamento è la vera rivoluzione. Il mio cellulare gioca a scacchi come un grande campione, ma ha l'intelligenza del frigorifero di mia nonna. Questo scollamento epocale tra la capacità di agire (l'inglese ha una parola utile qui: *agency*) con successo nel mondo, e la necessità di essere intelligenti nel farlo, ha spalancato le porte all'IA. Per dirla con von Clausewitz, l'IA è la continuazione dell'intelligenza umana con mezzi stupidi. Parliamo di IA e altre cose come il *machine learning* perché ci manca ancora il vocabolario giusto per trattare questo scollamento. L'unica *agency* che abbiamo mai conosciuto è sempre stata un po' intelligente perché è come minimo quella del nostro cane. Oggi che ne abbiamo una del tutto artificiale, è naturale antropomorfizzarla. Ma credo che in futuro ci abitueremo. E quando si dirà "*smart*", "*deep*", "*learning*" sarà come dire "il sole sorge": sappiamo bene che il sole non va da nessuna parte, è un vecchio modo di dire che non inganna nessuno. Resta un rischio, tra i molti, che vorrei sottolineare. Ho appena accennato ad alcuni dei fattori che hanno determinato e continueranno a promuovere l'IA. Ma il fatto che l'IA abbia successo oggi è anche dovuto a una ulteriore trasformazione in corso. Viviamo sempre più *onlife*⁴ e nell'infosfera. Questo è l'*habitat* in cui il software e l'IA sono di casa. Sono gli algoritmi i veri nativi, non noi, che resteremo sempre esseri anfibi, legati al mondo fisico e analogico. Si pensi alle raccomandazioni sulle piattaforme. Tutto è già digitale, e agenti digitali hanno la vita facile a processare dati, azioni, stati di cose altrettanto digitali, per suggerirci il prossimo film che potrebbe piacerci. Tutto questo non è affatto un problema, anzi, è un vantaggio. Ma il rischio è che per far funzionare sempre meglio l'IA si trasformi il mondo a sua dimensione. Basti pensare all'attuale discussione su come modificare l'architettura delle strade, della circolazione, e delle città per rendere possibile il successo delle auto a guida autonoma. Tanto più il mondo è "amichevole" (friendly) nei confronti della tecnologia digitale, tanto meglio questa funziona, tanto più saremo tentati di renderlo maggiormente friendly, fino al punto in cui potremmo essere noi a doverci adattare alle nostre tecnologie e non viceversa. Questo sarebbe un disastro [...].»

³ Figura retorica che consiste nell'accostamento di due termini di senso contrario o comunque in forte antitesi tra loro.

⁴ Il vocabolario online Treccani definisce l'*onlife* "neologismo d'autore, creato dal filosofo italiano Luciano Floridi giocando sui termini *online* ('in linea') e *offline* ('non in linea'): *onlife* è quanto accade e si fa mentre la vita scorre, restando collegati a dispositivi interattivi (*on + life*).

Ministero dell'istruzione e del merito

Comprensione e analisi

Puoi rispondere punto per punto oppure costruire un unico discorso che comprenda le risposte a tutte le domande proposte.

1. Riassumi il brano proposto nei suoi snodi tematici essenziali.
2. Per quale motivo l'autore afferma *'il mio cellulare gioca a scacchi come un grande campione, ma ha l'intelligenza del frigorifero di mia nonna'*?
3. Secondo Luciano Floridi, *'il rischio è che per far funzionare sempre meglio l'IA si trasformi il mondo a sua dimensione'*. Su che basi si fonda tale affermazione?
4. Quali conseguenze ha, secondo l'autore, il fatto di vivere *'sempre più onlife e nell'infosfera'*?

Produzione

L'autore afferma che *'l'Intelligenza Artificiale (IA) è un ossimoro. Tutto ciò che è veramente intelligente non è mai artificiale e tutto ciò che è artificiale non è mai intelligente'*. Sulla base del tuo percorso di studi e delle tue conoscenze personali, esprimi le tue opinioni al riguardo, soffermandoti sulle differenze tra intelligenza umana e "Intelligenza Artificiale". Elabora un testo in cui tesi e argomenti siano organizzati in un discorso coerente e coeso.

TIPOLOGIA C – RIFLESSIONE CRITICA DI CARATTERE ESPOSITIVO-ARGOMENTATIVO SU TEMATICHE DI ATTUALITÀ

PROPOSTA C1

Testo tratto da: **Dacia Maraini**, *Solo la scuola può salvarci dagli orribili femminicidi*, in "Corriere della Sera", 30 giugno 2015, ora in *La scuola ci salverà*, Solferino, Milano, 2021, pp. 48-49.

«Troppi decessi annunciati, troppe donne lasciate sole, che vanno incontro alla morte, disperate e senza protezione. Molte hanno denunciato colui che le ucciderà, tante volte, per percosse e minacce reiterate, ma è come se tutti fossero ciechi, sordi e muti di fronte alla continua mattanza femminile.

Prendiamo il caso di Loredana Colucci, uccisa con sei coltellate dall'ex marito davanti alla figlia adolescente. L'uomo, dopo molti maltrattamenti, tenta di strangolare la moglie. Lei lo denuncia e lui finisce in galera. Ma dopo pochi mesi è fuori. E subito riprende a tormentare la donna. Altra denuncia e all'uomo viene proibito di avvicinarsi alla casa. Ma, curiosamente, dopo venti giorni, viene revocata anche questa proibizione. È bastata una distrazione della moglie, perché il marito entrasse in casa e la ammazzasse davanti alla figlia. Il giorno dopo tutto il quartiere era in strada per piangere pubblicamente una donna generosa, grande lavoratrice e madre affettuosa, morta a soli quarantun anni, per mano dell'uomo che diceva di amarla.

Di casi come questo ce ne sono più di duecento l'anno, il che vuol dire uno ogni due giorni. Quasi sempre morti annunciate. Ma io dico: se a un politico minacciato si assegna subito la scorta, perché le donne minacciate di morte vengono lasciate in balia dei loro aguzzini? [...]

Troppi uomini sono ancora prigionieri dell'idea che l'amore giustifichi il possesso della persona amata, e vivono ossessionati dal bisogno di manipolare quella che considerano una proprietà inalienabile. Ogni manifestazione di autonomia viene vista come una offesa che va punita col sangue.

La bella e coraggiosa trasmissione *Chi l'ha visto?* condotta da Federica Sciarelli ne fa testimonianza tutte le settimane. La magistratura si mostra timida e parziale. Di fronte ai delitti annunciati, allarga le braccia e scuote la testa. Il fatto è che spesso si considerano normali la gelosia e il possesso, le percosse, i divieti, la brutalità in famiglia. Ma non basta. È assolutamente necessario insegnare, già dalle scuole primarie, che ogni proprietà è schiavitù e la schiavitù è un crimine.»

Dopo aver letto e analizzato l'articolo di Dacia Maraini, esponi il tuo punto di vista e confrontati in maniera critica con le tesi espresse nel testo. Puoi articolare il tuo elaborato in paragrafi opportunamente titolati e presentarlo con un titolo complessivo che ne esprima sinteticamente il contenuto.

*Ministero dell'istruzione e del merito***PROPOSTA C2**

Testo tratto: da **Wisława Szymborska**, *Il poeta e il mondo*, in *Vista con granello di sabbia. Poesie 1957-1993*, a cura di Pietro Marchesani, Adelphi, Milano, 1998, pp. 15-17.

«[...] l'ispirazione non è un privilegio esclusivo dei poeti o degli artisti in genere. C'è, c'è stato e sempre ci sarà un gruppo di individui visitati dall'ispirazione. Sono tutti quelli che coscientemente si scelgono un lavoro e lo svolgono con passione e fantasia. Ci sono medici siffatti, ci sono pedagoghi siffatti, ci sono giardinieri siffatti e ancora un centinaio di altre professioni. Il loro lavoro può costituire un'incessante avventura, se solo sanno scorgere in esso sfide sempre nuove. Malgrado le difficoltà e le sconfitte, la loro curiosità non viene meno. Da ogni nuovo problema risolto scaturisce per loro un profluvio di nuovi interrogativi. L'ispirazione, qualunque cosa sia, nasce da un incessante «non so».

Di persone così non ce ne sono molte. La maggioranza degli abitanti di questa terra lavora per procurarsi da vivere, lavora perché deve. Non sono essi a scegliersi il lavoro per passione, sono le circostanze della vita che scelgono per loro. Un lavoro non amato, un lavoro che annoia, apprezzato solo perché comunque non a tutti accessibile, è una delle più grandi sventure umane. E nulla lascia presagire che i prossimi secoli apporteranno in questo campo un qualche felice cambiamento. [...]

Per questo apprezzo tanto due piccole paroline: «non so». Piccole, ma alate. Parole che estendono la nostra vita in territori che si trovano in noi stessi e in territori in cui è sospesa la nostra minuta Terra. Se Isaac Newton non si fosse detto «non so», le mele nel giardino sarebbero potute cadere davanti ai suoi occhi come grandine e lui, nel migliore dei casi, si sarebbe chinato a raccoglierle, mangiandole con gusto. Se la mia connazionale Maria Skłodowska Curie non si fosse detta «non so», sarebbe sicuramente diventata insegnante di chimica per un convitto di signorine di buona famiglia, e avrebbe trascorso la vita svolgendo questa attività, peraltro onesta. Ma si ripeteva «non so» e proprio queste parole la condussero, e per due volte, a Stoccolma, dove vengono insignite del premio Nobel le persone di animo inquieto ed eternamente alla ricerca.»

Nel suo discorso a Stoccolma per la consegna del premio Nobel per la letteratura nel 1996, la poetessa polacca Wisława Szymborska (1923 – 2012) elogia i lavori che richiedono '*passione e fantasia*': condividi le sue riflessioni? Quale valore hanno per te l'ispirazione e la ricerca e quale ruolo pensi che possano avere per i tuoi futuri progetti lavorativi?

Esponi il tuo punto di vista, organizzando il tuo elaborato in paragrafi opportunamente titolati e presentalo con un titolo complessivo che ne esprima sinteticamente il contenuto.

Durata massima della prova: 6 ore.

È consentito l'uso del dizionario italiano e del dizionario bilingue (italiano-lingua del paese di provenienza) per i candidati di madrelingua non italiana.

Non è consentito lasciare l'Istituto prima che siano trascorse 3 ore dalla consegna delle tracce.